

Istoria și cultura

Despre protoistoria teatrului românesc încep să se elaboreze studii interesante și tot mai temeinice. Este o perioadă pasionantă, nu numai din punct de vedere științific, dar extrem de utilă practicienilor artei noastre dramatice care încearcă de mai multă vreme să aprofundeze trăsăturile de expresie istorică specifică ale teatrului antic.

Asupra originilor teatrului antic, ale scriiturii sale dramatice și ale artei spectacolului, au fost emise mai multe ipoteze, printre care „alaiul dionisiac“ a fost acceptată de toată lumea.

Totuși istoria nu a reușit încă să localizeze zona exactă a genezei mitului dionisiac, locul de naștere al tinărului zeu fiind presupus „undeva în Tracia“, în epoca străveche a culturilor balcanice și carpato-dunărene. Ipoteza ivirii cultului „tragos“-ului, al țapului ritual, de unde se crede că se trage și numele tragediei, cunoaște azi câteva plauzibile variante, printre care și aceea la care am cutezat să mă opresc în cartea mea „Dionysos“ apărută în 1969, unde susțineam, pe baza unor date arheologice și filologice deocamdată incomplete, că inițiatorul și inspiratorul tragediei antice s-a ivit pe meleagurile noastre.

Civilizația păstorească și agrară a zeului rustic nu era lipsită de zelul bărbătesc al luptei pentru neatarnare dusă de triburile strămoșilor națiunilor de pe teritoriul României, Iugoslaviei și Bulgariei, în munți, sau la cîmpie, sau pe țărmul dobrogean (numele vechi al Balciului a fost Dionysopolis), rememorate pe „stelele“ funerare în persoana cavalerului trac. Cineva a remarcat că tipul lui Dionysos-tragicul, așa cum e descris în mitologia greacă și în teatrul născut din ea, seamănă la chip și îmbrăcăminte cu războinicii din garda lui Decebal de pe Columna traiană.

E rostul tinerilor noștri arheologi și teatrologi de a urmări confirmarea (sau infirmarea) acestor ipoteze în cercetările lor viitoare. Ar fi o operă excepțional de utilă.

În artele și culturile naționale ale popoarelor vecine din zona de miazăzi-răsărit a Europei răsună ecoul profund al aceluși trecut îndepărtat care ne-a legat în permanență destinele prin negura veacurilor.

Și dacă e logic și necesar să ne îmbogățim repertoriul cu piese din literatura dramatică a țărilor vecine și desigur în primul rînd cu a țărilor socialiste, nu mi se pare mai puțin de folos să căutăm și filiațiunile mai îndepărtate în timp, de vreme ce istoria nu numai că nu contrazice puterea și valoarea culturală a acestor raporturi, ci dimpotrivă, fiecare descoperire științifică pare să ne fie un indemn la cercetarea și reconsiderarea lor în spiritul modern al relațiilor umane și culturale cunoscute.

Dacă pe harta sud-estului Europei desenezi un cerc cu centrul la sud de Porțile de Fier și cu o rază de 600 km, acoperi aproximativ exact regiunea în care a apărut

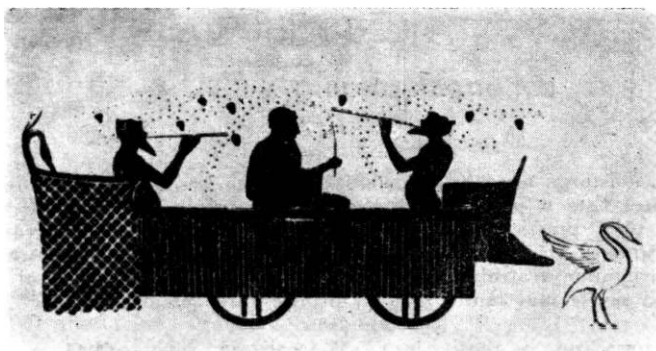
cea mai veche scriere din lume, anterioră primelor tablete sumeriene de acum 5000 de ani. Această senzațională descoperire arheologică, omologată de balcanologi și reluată în presa occidentală din ultimele săptămâni, constituie azi în cercurile științelor istorice și filologice de pe întreg continentul, cea mai comentată știre a anului.

Începe deci să se contureze adevărul istoric în jurul presupunerilor, mai vechi și disperate, privind originea civilizațiilor pe acest teritoriu, al zonei noastre de coexistență cu popoarele vecine, pe care antichitatea greco-latină și-a zămislit cu mult mai târziu mitologia și epopeile și teatrul clasic.

Într-adevăr, între cele cinci „stadii culturale“ succesive și distincte, stabilite de cercetătorii specialiști în aria desemnată mai sus, acela care privește zona culturală a apariției scrisului se situează mai înainte de anul 3000, adică în neoliticul nostru, în care se încadrează, pe teritoriul României, cultura Criș-Starcevo — cea mai veche cultură neolitică din spațiul carpato-danubian —, cultura Hamangia, cultura Gumești — una dintre cele mai strălucite culturi neolitice ale sud-estului european, ce se extinde din Moldova de miazăzi pînă în nord-estul Bulgariei — și cultura Cucuteni.

(Amatorii de precizie pot găsi amănunte în recenta Istorie a României în date elaborată de un colectiv la Editura Enciclopedică, sub conducerea profesorului Constantin C. Giurescu, unde se arată că descoperirile arheologice din ultima vreme indică spațiul carpato-dunărean ca aparținind vastei arii geografice în care au avut loc primele etape hotărâtoare ale procesului de antropogeneză, trecerea de la „prehominizi“ la homo sapiens).

Prin urmare, ne aflăm astăzi în posesia unor date de importanță capitală despre inteligența și talentul strămoșilor din epoca străveche, care adaugă la miracolul statuetei descoperite la Cernavodă — printre care aceea denumită „Gînditorul“ și surorile ei — într-o creație reprezentă autentice capodopere ale sculpturii neolitice — litera scrisă, supremul argument al începutului ideii de intelectualitate.

Peninsula balcanică din care dorim să facem o zonă a păcii între popoare, a început prin a fi o zonă a inteligenței omenești. Aceasta este într-adevăr o știre senzațională care vine să confirme o dată mai mult raportul etern dintre pace și umanitate, dintre umanitate și cultură.

Dacă pentru trecutul cel mai îndepărtat noțiunea de cultură e folosită în înțelesul ei arheologic, aplicîndu-se la totalitatea vestigiilor vieții materiale (unelte, ceramică, podoabe, arme, locuințe și așezări) și spirituale (manifestări artistice, magico-religioase și funerare) păstrate prin timp și prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea comunității omenești din epoca respectivă, noțiunea modernă de cultură, universală și națională, se referă și la un alt ansamblu de valori cucerit cu prețul unor eforturi superioare, pe care umanitatea le-a depus conștient din necesitatea de a acționa în spiritul cerințelor progresului, pe calea eliberării naționale și sociale.

Anul acesta s-au împlinit șaptesprezece veacuri de cînd, părăsind Dacia, autoritățile imperiului roman lăsau în urmă o populație laborioasă și inteligentă, hotărîtă să-și apere avutul și moștenirea culturală împotriva tuturor năvălitorilor.

Pe geografia străvechii circumferințe a lui „homo sapiens“, istoria a înregistrat cu litere de sînge și de foc lungă poveste a conviețuirii tinerelor națiuni ce s-au format pe ruinele marilor imperii prăbușite. E povestea pe care au trăit-o popoarele ce s-au împărțit de-a lungul unui întreg mileniu, din tezaurul civilizației și culturii bizantine, dar și din amarul cupei jugului otoman și al „sfintei alianțe“ imperiale.

Lecția aceasta îndelungată ne-a mai învățat că întotdeauna marile imperii au încercat să dezbine aceste popoare, să stimuleze și să perpetueze conflicte — reale, sau inventate — pentru a le putea domina și stăpîni mai ușor.

Învățămintele istoriei mai arată însă și că atunci cînd „și-au apărat sărăcia și nevoile și neamul“, cînd au acționat unite, politica de oprimare a popoarelor, spolierea colonialistă, dominația imperialistă au putut întîrzia progresul unor comunități umane,

au produs mari daune civilizației, dar n-au izbutit să oprească în loc procesul ireversibil de afirmare a voinței popoarelor de a trăi libere și independente, de a se dezvolta de sine stătător, ca națiuni suverane.

Forța și inteligența omului gânditor și luptător care s-a împotrivit brutalității agresorilor săi, cu fermitatea întipărită pe chipul misteriosului „cavaler trac“ ce apare în efigie săpat în piatra tuturor monumentelor din antichitatea acestei zone geografice, constituie o tradiție comună, așa cum există, în această parte a lumii, tradiția unor relații de bună vecinătate și de conviețuire pașnică, de sprijin și întraajutorare reciprocă între popoare.

Referindu-se la asemenea adevăruri istorice, în mesajul său adresat participanților la Congresul internațional de studii bizantine, președintele Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, a folosit și acest prilej spre a afirma, în numele națiunii noastre socialiste, că „România acționează prin politica sa, pentru cultivarea și dezvoltarea acestor tradiții, pentru întărirea continuă a prieteniei și colaborării dintre toate popoarele care trăiesc în zona balcanică, ca și dintre toate națiunile lumii“.

Se poate spune că, în felul acesta, noțiunea de cultură universală are dreptul și puterea de a-și extinde acțiunea în cea mai nobilă sferă de lucru pe care i-o hărăzește istoria și speranțele lumii de azi, continuitatea talentului și inteligenței.

Orice descoperire, privind lumea veche, sau lumea nouă, dobîndește în acest context, prețul unui argument pentru triumful marelui adevăr. Și nu vom înceta să repetăm că, după părerea noastră, a oamenilor de cultură din România, extinderea largă a contactelor internaționale, a schimbului de experiență și de păreri, a circulației de idei, de noi descoperiri, este o condiție a progresului științific al fiecărei națiuni și a dezvoltării civilizației mondiale. Principiul axiomatic, bine cunoscut, potrivit căruia generalul se manifestă prin particular, își găsește expresie și pe planul științei și artelor în faptul că progresul universal al cunoașterii depinde de afirmarea geniului creator al fiecărui popor și se realizează prin înflorirea multilaterală a fiecărei națiuni, a fiecărei culturi naționale.

